

2. CONSIDERACIONS SOBRE L'EDUCACIÓ DE PERSONES ADULTES DEL PASSAT I L'ESPAI COMUNITARI DE FORMACIÓ PERMANENT QUE NEIX

Jaume Botey i Vallès

3 de desembre del 2016,

a petició de l'Espai Comunitari de Formació Permanent.

La Troca-Escola Comunitària de Formació Permanent, en els seus inicis, va demanar a Jaume Botey que pronunciés una conferència a partir de la seva experiència i el seu compromís en l'educació de persones adultes i en Jaume va fer una exposició que defineix el fet educatiu en la seva universalitat, en els seus fonaments socials i polítics i en la seva funció regeneradora i progressista.

El passat 3 de novembre, el grup promotor de l'Espai Comunitari de formació permanent –Espai Comunitari a partir d'ara– em va convidar a opinar sobre el projecte a partir de la meva vinculació passada amb el moviment d'Educació d'Adults, i en concret amb l'Escola d'Adults de Can Serra, amb el manual d'Educació d'Adults que vam elaborar i amb la nostra relació amb Paulo Freire. Hi vaig anar amb aquella satisfacció de veure que després de gairebé quaranta anys, per sort, hi ha qui creu que, malgrat els temps són tan diferents en els intersticis socials, hi ha uns valors i unes pulsions permanents que van ser vàlides aleshores i ho segueixen essent avui.

Entre el públic hi havia en Sergio Patón, un xicot jove i amic que connecta amb l'abans i l'avui i que després de la trobada va publicar unes excel·lents notes de l'acte <http://www.debatecallejero.com/casa-de-la-reconciliacion-la-experiencia-de-jaume-botey-en-la-educacion-de-adultos/>. Després, els promotors em van demanar que donés forma a aquelles notes. Gràcies doncs als promotors i al Sergio Patón, causants en definitiva d'aquest escrit. Intentaré posar ordre a aquella exposició meva que fou una mica desmanegada.

L'Escola d'Adults de Can Serra neix a l'inici dels setanta com una iniciativa més enmig del creixent moviment cultural antifranquista. La majoria d'aquestes iniciatives estaven inspirades en el pensament de l'Educació com a pràctica de llibertat de Freire. A Can Serra vam fer un primer mètode intentant adaptar Freire a les circumstàncies de la gent del barri, immigrants i de nivells acadèmics baixos. Intentàrem però sobretot que l'Escola estigués implicada en el moviment popular de caràcter reivindicatiu, sindical, polític i cultural del moment. Per nosaltres "alfabetitzar" volia dir ajudar a "comprendre" la realitat a fi de millorar-la. De manera molt especial s'aprofità la necessària construcció d'uns locals que havien de servir de parròquia i aixopluc de les principals reivindicacions polítiques i culturals del barri, que vam anomenar "Casa de Reconciliació", per fer Escola d'Adults "al carrer".

Quan el passat 3 de novembre se'm demanava què vam aprendre d'aquella experiència que segueixi essent vàlid per avui, resumit en uns breus principis, jo diria el següent:

1. Que el fet educatiu és un fet global, que afecta la persona en totes les seves dimensions.

L'àmbit de salut del Congrés de Cultura Catalana de l'any 1976 va definir així els objectius de la salut: "fer de la persona un ésser més lliure, més capaç, més autònom, més solidari, més feliç". Jo diria que l'Educació pretén uns objectius semblants. En la definició de Salut del CCC, com haureu observat, no surten les paraules "medicina" ni "malaltia" ni "metge". És una visió en positiu i integral de la salut. Jo crec que els objectius de l'Educació són els mateixos i tampoc cal parlar de procediments, mètodes, instruments. És un acompanyament integral de la persona.

Seguint amb el mateix, jo suposo que, per definició, l'Espai Comunitari deu voler tenir present que l'educació és, sobretot, un fet Comunitari, social. Som éssers socials. Des del naixement vivim acompanyats i quan aquest acompanyament vol configurar-nos d'una manera determinada, diem que estem davant un fet educatiu. Aquest pot ser sistemàtic o difús, individual o col·lectiu, impul-

sant la llibertat o impulsant la submissió, concebut com un factor per canviar el món o per deixar-lo tal i com està. Tots ens hem anat configurant a partir d'allò que hem tingut al voltant i de les persones que ens hi han ajudat. L'Espai comunitari ha de saber a qui va dirigit i quins instruments escollireu per complir l'objectiu.

L'instrument fonamental de l'Educació Comunitària, és la comunicació, amb Fets i Paraules, no només amb paraules. M'explico: un dels símptomes més clars que ens diu que el món avui no va bé és la vulnerabilitat de les paraules. Sovint notem que quan alguns utilitzen solemnes i grans paraules com "democràcia", "política", "veritat", "progrés", "justícia", "pau", "llibertat", "drets humans", "nació", "terrorisme" diuen coses diferents de les que volem dir nosaltres amb les mateixes paraules. Cal que l'Espai Comunitari ajudi a restablir la coherència entre Fets i Paraules, restituir a les Paraules el seu sentit original. I la vinculació amb el teixit social de Sants del projecte constitueix un espai sensacional per intentar-ho.

2. Que l'educació és cosa de tothom, però no amb criteris mercantilistes

No és possible l'Educació sense la participació de la comunitat educativa més ampla, de l'entorn més proper, institucions, societat en general, dels sindicats, de la gent del territori. Per tant, el barri de Sants i la seva gent hi ha de ser.

Actualment també s'interessen per l'educació els bancs, els empresaris, els mitjans de comunicació, els comerciants, els laboratoris, els especialistes en ocupació i atur. És bo que sigui així, malgrat que algunes vegades aquests sectors tendeixen a considerar l'educació més com una inversió financera que com un dret i un deure de la societat. Aquest és un dels efectes perversos de l'actual model de globalització. Amb la crisi ha aparegut més clara la naturalesa del sistema en el que vivim, la lògica del qual no només és el màxim benefici al preu que sigui, sinó convertir-ho tot en mercaderia. Tot es pot comprar i tot es pot vendre, també l'educació. I convertir l'educació en mercaderia. En canvi, per sort heu dissenyat L'Espai comunitari com una proposta a les antípodes d'això, busqueu la persona.

3. L'educació, fet històric per excel·lència

Tot treball educatiu és un fet històric per excel·lència, multiforme, dinàmic. Tracta amb persones concretes, d'un país, d'una cultura, amb una llengua, uns costums, una classe social, d'un barri, en un moment històric precís, amb unes necessitats diferenciades, en un àmbit polític, econòmic, social, amb unes característiques pròpies. Educar vol dir adaptar-se i vol dir canviar contínuament, exigeix superar la rutina. Si a l'Espai Comunitari aconseguim de fer el que heu dit, us tocarà inventar contínuament.

4. Entre la tradició i la modernitat. La globalització i les cultures locals.

Això em porta a pensar en un tema importantíssim per l'educació i per la supervivència de les cultures avui dia, en un món de multiculturalitat: la possible confrontació entre tradició i modernitat. Des dels centres de poder polític i econòmic la cultura occidental es presenta com la única cultura possible, la veritable, superior a les altres, la que és capaç de crear norma. L'ideal és una cultura estandarditzada i homogènia que s'estengui fins a l'infinit perquè així ho exigeixen els mecanismes del mercat. És la cultura-consum, que no permet la manifestació de particularismes, de localismes, de la personalització. Un únic llenguatge. Alguna cosa falla, em dic, quan sento que El Corte Inglés canta les cançons que a casa cantàvem per Nadal davant del pessebre o ven la samarreta del Che. Sento que m'han robat no només les paraules sinó gairebé la meua vida.

Probablement ja heu copsat que si he parlat amb aquests termes, és per formular amb més facilitat principis sobre temes molt delicats i presents en la vida de cada dia: la consideració que ens han de merèixer les cultures migrades. Crec que la història d'espais de Sants com el Centre Social o Can Batlló són ja un exemple del respecte amb què ha de ser tractada la diversitat.

5. Colonització del món i de la vida.

No hem tingut en prou consideració el pes que en les nostres vides i relacions té la cultura del neoliberalisme. El neoliberalisme treu la seva força de la capacitat per modelar les vides individuals, de crear sempre noves necessitats. A més d'un projecte econòmic, el neoliberalisme és un projecte antropològic i cultural. Han creat el miratge de la llibertat, però es tracta d'una llibertat sotmesa a la dictadura del mercat, de viure en un món feliç d'esquena al món real. I per experiència comprovareu que la felicitat només la tindreu inserint-vos en el món real. És la primacia del pensament dèbil i societat dèbil, del postmodernisme, de la felicitat efímera, l'individualisme, de la falta de profunditat, la cultura del supermercat de l'usar i llençar, de l'individu perdut en la immensitat del buit, motivat més per la immediatesa que pel projecte, més pel sentiment o desig d'estar bé" o del "ara estic a gust" que per la voluntat. Condemnats a la "societat líquida" com ara diuen. Desitjo que l'Espai Comunitari parli de realitats sòlides, no líquides.

6. Educació i valors. La funció crítica.

D'aquí la importància dels valors en educació. L'Espai Comunitari haurà de facilitar tant com sigui possible la convivència entre persones, grups i nacions, la pau, la resolució de conflictes sense apel·lar a la violència, la reducció i si és possible la supressió de la despesa militar, la lluita contra la injusta distribució de béns entre famílies i països, l'excessiva concentració de poder, la preservació dels recursos naturals i dels grans béns heretats de les cultures anteriors, el manteniment d'un medi natural més sa, el sexe i les seves diverses manifestacions, les diferents drogoaddiccions, la salut individual i col·lectiva...

7. L'Espai comunitari és un fet polític.

Per això cal dir amb claredat que l'objectiu de l'Espai Comunitari és un fet polític. No solament perquè tracta d'educar per la "polis", fer ciutadans "lliures", "responsables", "solidaris" etc. Sinó per l'objec-

tiu de transformació social. No fem més que repetir una de les tesis importants de Freire: la naturalesa política del fet educatiu. L'educació es nodreix obstinadament d'elements polítics pel que fa a les definicions filosòfiques que sustenten aquell model, a la legislació, a la gestió, a l'assignació de responsabilitats, als continguts. Per exemple, alguns dels criteris educatius que amb la globalització volen imposar-se arreu no persegueixen el Bé comunitari sinó allò que convé als mercaders.

"L'altre món possible" al que l'Espai Comunitari s'ha apuntat ha de donar un sentit ple a totes les que hi participin, alumnat i professorat. No importa el lloc des d'on ho feu, des d'aquí o des de fora, des d'una aula o en un ample moviment de dones, des del món indígena o des d'un món benestant. El que importa és l'horitzó en el que us situeu, en què situeu la vida.